

นิพนธ์ต้นฉบับ

การพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทางจักรยานพื้นที่บางกะเจ้า
อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

**Development of Interpretive Programme for Bicycle Route
at Bang Kachao, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province**

สินชัย หอมจันทร์*

ดรรชนี เอมพันธุ์

สันต์ เกตุปราณีต

Sinchai Homchan *

Dachanee Emphandhu

San Kaitpraneet

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Faculty of forestry, Kasetsart University, Chatujak, Bangkok, 10900 Thailand

*Corresponding Author, E-mail: sinchaih@hotmail.com

รับต้นฉบับ 18 เมษายน 2556

รับลงพิมพ์ 21 พฤษภาคม 2556

ABSTRACT

The objective of this research is to develop an interpretive programme for bicycle route at Bang Kachao, Samut Prakan Province by surveying physical characteristics of the existing bicycle route and studying bicyclist's opinions. Data was collected from bicyclists at Bang Kachao by questionnaire survey of 308 samples and analysed by descriptive statistics to determine the appropriate interpretive stations, develop contents, and design the media for bicycle route.

The results showed that most bicyclists were male with age between 26-45 years with a Bachelor degree. They mostly lived in Bangkok and brought their own bicycles. During bicycling at Bang Kachao they received very few information about the sites and attractions along the route. Most bicyclists wanted interpretive programme developed on the bicycle route so that more knowledge and enjoyment can be obtained. The interpretive programme should give interesting information on attractive sites along bicycle route. The media they preferred was the neck strap - interpretive leaflets. They also suggested the improvement of facilities along the route. The interpretive programme was designed for the bicycle route covering distance 20.7 kilometers with time spent 2-3 hours. The route passes 10 interpretive stations including Bang Nam Phueng market, Suan Si Nakhon Khuean Khan, and Chaloe Phrakiat Park. The interpretive theme was "Bang Kachao with diverse dimensions of unique and outstanding natural, local way of life, tradition, and cultural values among the civilization of surrounding urban".

Keywords: Interpretive Programme, Bicycle Route, Bang Kachao, Samut Prakan Province

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทางจักรยานโดยสำรวจสภาพกายภาพของเส้นทางจักรยาน และศึกษาความคิดเห็นของนักปั่นจักรยานในการกำหนดจุดที่เหมาะสม ประเด็นเนื้อหาสาระ และรูปแบบของการสื่อความหมาย โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลนักปั่นจักรยานกลุ่มตัวอย่าง 308 คน ทำการประมวลผลใช้สถิติเชิงพรรณนาในรูปของร้อยละและค่าเฉลี่ยเพื่อนำมาพิจารณากำหนดจุดสื่อความหมายที่เหมาะสม ประเด็นเนื้อหาสาระ และรูปแบบของการสื่อความหมาย ในเส้นทางจักรยานพื้นที่บางกะเจ้า อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการศึกษาพบว่า นักปั่นจักรยานส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง อยู่ในช่วงอายุ 26-45 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ได้รับความรู้ในเส้นทางจักรยานน้อย นักปั่นจักรยานมีความต้องการให้เส้นทางจักรยานนี้มีการพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายเพื่อให้ นักปั่นจักรยาน ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินเพิ่มขึ้น โดยต้องการให้มีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่น่าสนใจของบางกะเจ้าในเส้นทางจักรยาน ด้วยชุดแผ่นพิมพ์เคลือบพลาสติกใช้คล้องคอ นักปั่นจักรยาน และเสนอแนะให้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในเส้นทาง การพัฒนาเส้นทางจักรยานบางกะเจ้า กำหนดให้เส้นทางจักรยานที่มีการสื่อความหมายมีระยะทาง 20.7 กิโลเมตร ผ่านบริเวณตลาดน้ำวัดบางน้ำผึ้ง และสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ และจุดอื่นๆ ที่น่าสนใจ รวม 10 จุด ใช้ระยะเวลาในการปั่นประมาณ 2-3 ชั่วโมง กำหนดเค้าโครงเรื่องในการสื่อความหมายคือ “บางกะเจ้า หลากหลายมิติของความเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่นทางด้านธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชนประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความสอดคล้องกลมกลืน ท่ามกลางความเจริญของเขตเมือง”

คำสำคัญ: โปรแกรมสื่อความหมาย เส้นทางจักรยาน บางกะเจ้า สมุทรปราการ

คำนำ

พื้นที่บางกะเจ้า เป็นพื้นที่สวนสีเขียวขนาดใหญ่ โอบล้อมด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ท่ามกลางความเจริญของเขตเมือง เป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ให้กับประชาชนในเขตจังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดใกล้เคียง สภาพพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นในหลากหลายมิติ ทั้งด้านธรรมชาติ วิถีชีวิต และ วัฒนธรรม สามารถเข้าถึงสะดวก ทำให้พื้นที่บางกะเจ้าดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และประกอบกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย การปั่นจักรยานเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน สามารถสัมผัสธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งสามารถเดินทางเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างสะดวก และคล่องตัว แต่ในเส้นทางที่ใช้ปั่นจักรยาน ปัจจุบันยังไม่มีกรนำเสนอ

ข้อมูล ความรู้ที่น่าสนใจเกี่ยวกับพื้นที่อันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของพื้นที่ การสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นการเลือกใช้วิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และผลผลิตทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ง่ายต่อการเข้าใจของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลิน และกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และความสำคัญของการอนุรักษ์ (สุรเชษฐ์, 2545; ครรชณี, 2547) การสื่อความหมายสามารถดำเนินการได้ ทั้งแบบที่ใช้คนในการสื่อความหมายและแบบไม่ใช้คน เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายต่างๆ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่ การบริหารจัดการ ช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการและความต้องการของผู้ใช้ (Ham, 1992; ครรชณี และคณะ, 2547; สารัฐ, 2547) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาข้อมูลจากนักปั่นจักรยานเพื่อนำไปพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายให้เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของนักปั่นจักรยาน

อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่บางกะเจ้า ให้เป็นแหล่งนันทนาการ และแหล่งเรียนรู้ตามเป้าหมายของการจัดการพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน

งานวิจัยนี้เป็นลักษณะวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ข้อ คือ 1) เพื่อสำรวจลักษณะทางกายภาพของเส้นทางจักรยานในพื้นที่บางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักปั่นจักรยานเพื่อกำหนดจุดที่เหมาะสมในการสื่อความหมาย กำหนดประเด็นเนื้อหาสาระ และรูปแบบของการสื่อความหมาย และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบและโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมกับพื้นที่และความต้องการของนักปั่นจักรยาน

อุปกรณ์และวิธีการ

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่บางกะเจ้ามีลักษณะคล้ายกระเพาะหมู ล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่ตั้งของพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ ได้รับคุ้มครองพิเศษตามมติคณะรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน 2520 (กรมป่าไม้, 2554) ให้อนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 11,819 ไร่ ประกอบด้วยโครงการสวนกลางมหานครตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ กรมป่าไม้ เป็นพื้นที่ที่มีการซื้อที่ดินไว้จากประชาชนเนื้อที่ประมาณ 1,276 ไร่ โดยก่อสร้างสวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติ เนื้อที่ 148 ไร่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานชื่อสวนสาธารณะและสวนพฤกษศาสตร์ว่า “ศรีนครเขื่อนขันธ์” นอกจากสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ แล้วยังมีสวนป่าชุมชนเมือง สวนป่าคณีน้อมเกล้า ตำบลทรงคนอง สวนป่าลำพู ตำบลบางกระสอบ ซึ่งชุมชนร่วมอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวจัดว่าเป็นพื้นที่สีเขียวที่ใหญ่ และมีสภาพความเป็นธรรมชาติมากที่สุด พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงสภาพความ

เป็นสวนผลไม้ของชุมชน มีวิถีชีวิตและที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม ปัจจุบันครอบคลุมพื้นที่การปกครอง 6 ตำบล ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการศึกษา

1) ข้อมูลทฤษฎี

ตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายธรรมชาติ แนวคิดและหลักการจัดทำเส้นทางสื่อความหมายธรรมชาติ แนวคิดการพัฒนาเส้นทางจักรยาน และหลักการกำหนดช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย สร้างเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลกายภาพของเส้นทางจักรยาน และสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักปั่นจักรยาน เพื่อนำไปพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายสำหรับเส้นทางจักรยาน

2) ข้อมูลปฐมภูมิ

2.1 ศึกษาข้อมูลกายภาพและการใช้ที่ดินของเส้นทางจักรยานที่มีการใช้ปั่นจักรยานในปัจจุบัน โดยรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับประเภทของเส้นทาง ระยะทาง ความกว้าง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพการใช้ที่ดินสองข้างทาง และประเมินช่วงชั้นโอกาสทางด้านนันทนาการของเส้นทางจักรยาน

2.2 ศึกษาข้อมูลนักปั่นจักรยานชาวไทยที่มาประกอบกิจกรรมปั่นจักรยาน พื้นที่บางกะเจ้า ของศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยหน่วยในการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ ปัจเจกบุคคล (individual) ใช้สถิตินักปั่นจักรยาน ประจำปีงบประมาณ 2552 รวมทั้งสิ้น 15,989 คน (ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ประกอบกิจกรรมการปั่นจักรยาน จากศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ จังหวัดสมุทรปราการ) มีจำนวนนักปั่นจักรยานเฉลี่ยต่อเดือน 1,332 คน และใช้สูตร Yamane (1973) ในการคำนวณหาขนาดของตัวอย่างได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 ชุด

3) การออกแบบเครื่องมือ

การออกแบบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สร้างขึ้นจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่มีลักษณะของข้อความปลายเปิด และข้อความปลายปิด จำนวน 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังนักปั่นจักรยาน ตอนที่ 2 ข้อมูลประสบการณ์การประกอบกิจกรรมการปั่นจักรยาน ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นของนักปั่นจักรยานต่อเส้นทางจักรยานพื้นที่บางกะเจ้า การให้บริการและการพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทาง ทำการทดสอบความถูกต้องในเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสอบถามให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ จากนั้นนำไปทดสอบ (pre-test) กับนักปั่นจักรยานพื้นที่บางกะเจ้า จำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อนำผลที่ได้วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีของ Cronbach (พวงรัตน์, 2540) ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องภายในของความพึงพอใจต่อเส้นทางจักรยานและการปั่นจักรยานในปัจจุบัน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.88 และความต้องการในการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางจักรยานบางกะเจ้า และการบริการที่เกี่ยวข้องปัจจุบัน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.94 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2553 โดยการแจกแบบสอบถามให้แก่ นักปั่นจักรยานก่อนที่จะเริ่มการปั่นจักรยานและขอรับคืนภายหลังจากการปั่นจักรยานเสร็จสิ้น โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ประกอบด้วยค่าความถี่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ในการอธิบายภูมิหลังของนักปั่นจักรยานและความคิดเห็นที่มีต่อเส้นทางจักรยานและรูปแบบของการสื่อความหมายที่ต้องการ

4) การพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมาย

การพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายสำหรับเส้นทางจักรยานบางกะเจ้า ผู้วิจัยประยุกต์กระบวนการ

พัฒนาเส้นทางสื่อความหมาย ซึ่งนำเสนอ โดย ดร.รชนี และคณะ (2547) และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2549) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสภาพทางกายภาพของเส้นทางจักรยานและข้อมูลความคิดเห็นของนักปั่นจักรยานที่มีต่อเส้นทางจักรยาน ความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบและจุดที่เหมาะสมของการสื่อความหมายในเส้นทางมาใช้ในการออกแบบพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายสำหรับนักปั่นจักรยาน โดยจัดทำแผนที่เส้นทาง จุดสื่อความหมายในเส้นทางจักรยาน นำเสนอรูปแบบการสื่อความหมาย หัวข้อและสาระในการสื่อความหมายในแต่ละจุดสื่อความหมาย จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาสาระของโปรแกรมสื่อความหมาย

ผลและวิจารณ์

1. ลักษณะกายภาพของเส้นทางจักรยานและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการศึกษาพบว่าเส้นทางจักรยานมีลักษณะเชื่อมต่อกันเป็นโครงข่ายครอบคลุมเขตการปกครอง 6 ตำบล เส้นทางประกอบด้วยถนนสายหลัก ถนนสายรอง ทางป่วนยกระดับ ทางลาดยาง และทางลูกรังบดอัด ระยะทางรวม 57 กิโลเมตร ความกว้างของผิวทางประมาณ 0.80-8.00 เมตร ผิวหน้าของเส้นทางมีทั้งแบบแน่นเรียบและแน่นขรุขระ ทำด้วยคอนกรีตหยาบ แอสฟัลต์ และลูกรังบดอัด ความลาดชันอยู่ที่ระดับ 0-3 เปอร์เซ็นต์ ทำให้จักรยานสามารถใช้ความเร็วในเส้นทางได้ประมาณ 11-24 กิโลเมตรต่อชั่วโมง มีการใช้เส้นทางร่วมกับพาหนะสัญจรประเภทอื่น เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถบรรทุกที่มีขนาดใหญ่ การใช้ประโยชน์ที่ดินในเส้นทางประกอบด้วยพื้นที่สวนผลไม้ เกษตรแบบผสมผสาน สวนป่า แหล่งน้ำ ที่อยู่อาศัย สถานที่ราชการ โรงงานอุตสาหกรรม ตลาดน้ำ และวัด สิ่งอำนวยความสะดวกที่พบในเส้นทาง ได้แก่ ป้ายบอกทาง ห้องสุขา ที่จอดรถ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม

ที่เข้าจักรยาน ผลจากการประเมินช่วงชั้นโอกาสด้าน
นั้นทนการ พบว่าเหมาะสมเป็นพื้นที่ธรรมชาติมนุษย์
สร้างขึ้นหรือดัดแปลง (RN-M)

2. ความคิดเห็นของนักปั่นจักรยานต่อรูปแบบ ของการสื่อความหมาย จุดที่เหมาะสมในการ สื่อความหมายประเด็นเนื้อหาสาระในการสื่อ ความหมาย และรูปแบบของการสื่อความหมาย

2.1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมประชากร และ ประสบการณ์การประกอบกิจกรรมการปั่นจักรยานของ กลุ่มตัวอย่างนักปั่นจักรยาน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่านักปั่นจักรยาน
ส่วนใหญ่เป็นวัยหนุ่มสาวและวัยกลางคน เพศชาย สำเร็จ
การศึกษาระดับปริญญาตรี ทำงานในภาคเอกชน จึงมา
ปั่นจักรยานในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ส่วนใหญ่มา
จากจังหวัดกรุงเทพมหานคร เดินทางมาด้วยพาหนะ
ส่วนตัว นักปั่นจักรยานส่วนใหญ่มีความตั้งใจมาปั่น
จักรยานโดยนำจักรยานมาเอง ร้อยละ 63 และร้อยละ
53.2 มาปั่นจักรยานที่นี่เป็นครั้งแรก ส่วนใหญ่นิยมการ
ปั่นจักรยานเพื่อการออกกำลังกาย ร้อยละ 25.9 รองลง
มาคือ ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน/ครอบครัว ร้อยละ
21.1 แต่ได้รับประสบการณ์ด้านความรู้เกี่ยวกับพื้นที่
น้อยถึง ร้อยละ 78 เนื่องจากไม่มีการสื่อความหมายใน
เส้นทาง จึงควรนำเสนอการสื่อความหมายเพื่อให้ความรู้
เกี่ยวกับพื้นที่ให้กับนักปั่นจักรยาน

2.2 ความคิดเห็นของนักปั่นจักรยานต่อเส้นทาง จักรยานพื้นที่บางกะเจ้า สิ่งอำนวยความสะดวกและ การพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทาง

สถานที่ที่นักปั่นจักรยานนิยมปั่นผ่าน 10 อันดับ
แรก จาก 19 จุดตามเส้นทางจักรยานที่ใช้อยู่ปัจจุบัน คือ
ตลาดน้ำวัดบางน้ำผึ้ง ร้อยละ 96.1 สวนศรีนครเขื่อนขันธ์
ร้อยละ 92.5 นิเวศป่าพรุน้ำกร่อย ร้อยละ 83.1 วัดบางกะเจ้า
นอก ร้อยละ 75.0 นิเวศป่าจาก 74.4 สวนเฉลิมพระเกียรติ
ร้อยละ 69.2 วัดป่าเกด ร้อยละ 66.6 บ้านเรือนไทย ร้อยละ
64.6 ป่าชุมชน ร้อยละ 64.0 และเกษตรแบบผสมผสาน
ร้อยละ 49.7 ดังแสดงใน Table 1 ซึ่งทุกจุดนี้สามารถเข้า
ถึงได้สะดวกอันน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญของความนิยม
ของนักปั่นจักรยาน ส่วนจุดที่นักปั่นจักรยานเกิดความ
ประทับใจมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ สวนศรีนครเขื่อน
ขันธ์ ตลาดน้ำวัดบางน้ำผึ้ง และสวนเฉลิมพระเกียรติ
ร้อยละ 76.3 63.0 และ 45.5 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าพื้นที่
ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่ได้รับการพัฒนาและมีการดูแล
รักษาพื้นที่เป็นอย่างดีทั้งสิ้น ส่วนพื้นที่อื่นๆนั้นยังไม่ได้
มีการจัดการให้เกิดความน่าสนใจ แม้ว่าจะมีศักยภาพ
ในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบจุดที่นัก
ปั่นจักรยานนิยมปั่นผ่านใน 10 จุดแรกกับจุดที่นักปั่น
จักรยานให้ความเห็นว่าประทับใจในลำดับต้นๆ มีเพียง
3 แห่ง คือ สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ตลาดน้ำวัดบางน้ำผึ้ง
และสวนเฉลิมพระเกียรติ ส่วนความต้องการในการ
สื่อความหมายและให้ข้อมูลนั้น พบว่านักปั่นจักรยาน
ต้องการให้มีการสื่อความหมายและให้ข้อมูลเรื่องราว
เกี่ยวกับพื้นที่ในทุกจุด ดังแสดงใน Table 1

Table 1 Bicycling opinions on site popularity, site attraction and interpretation needs on bicycling route at Bang Kachao.

Sites	Site popularity (%)	Site attraction (%)	Interpretation needs (%)
Wat Bang Nam Phueng Market	96.1	63.0	97.4
Suan Si Nakhon Khuean Khan Park	92.5	76.3	96.8
Estuarine ecosystem	83.1	5.2	96.8
Wat Bang Kachao Nok	75.0	1.6	96.8
Pa Chak ecosystem	74.4	4.2	96.8
Chaloem Phrakiat Park	69.2	45.5	96.8
Wat Pa Ket	66.6	7.1	96.8
Classical Thai style house	64.6	0.6	94.8
Community forest	64.0	15.9	96.8
Integrated farming	49.7	1.6	99.4
Wat Bang Nam Phueng Noak	47.1	3.2	99.4
Ban Thap Samunprai	45.5	0.3	97.4
Ban Hing Hoi	42.5	10.4	99.7
Lamphu forest	42.5	11.0	99.4
Wat Bang krasop	41.9	0.3	91.2
Khlong Lat Pho irrigated gate	40.9	8.1	96.8
Wat kanlat	40.6	0.6	93.2
Ban Mon Song Khanong (Raman house)	18.8	2.6	96.4
Wat Chak Daeng	13.6	1.3	96.4

ให้นักปั่นจักรยานให้ความคิดเห็นวาระยะทางที่เหมาะสมในการปั่นจักรยานที่บางกะเจ้าอยู่ในระยะ 10-30 กิโลเมตร เวลาที่ใช้ 2-3 ชั่วโมง และเห็นว่าควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้อยู่ในสภาพปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้เส้นทาง เส้นทางจักรยานทางป่วนยกระดับควรต้องเพิ่มขนาดความกว้างของเส้นทางให้สามารถใช้เส้นทางร่วมกันได้สะดวก ควรปรับปรุงและสร้างราวสะพานในจุดที่อันตราย ติดตั้งป้ายบอกทิศทาง หรือบอกสถานที่เพิ่มเติม ป้ายเตือนต่างๆ และหมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉิน ป้ายระเบียบหรือข้อปฏิบัติในการใช้เส้นทาง ป้ายผังโครงข่ายเส้นทางจักรยานทั้งหมดของบางกะเจ้าและแสดงตำแหน่งปัจจุบันที่ยืนอยู่รวมถึงการสร้างห้องสุขา ณ จุดพักรถจักรยาน เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อผู้ใช้เส้นทางยิ่งขึ้น และประชาสัมพันธ์

ให้นักปั่นจักรยานใช้อุปกรณ์เพื่อป้องกันอันตราย เช่น หมวกนิรภัย

ส่วนโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทางนักปั่นจักรยานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 71.4 เห็นว่าควรเป็นแบบแผ่นเคลือบพลาสติกคล้องคอ ใช้ประกอบกับหมุดหรือเครื่องหมายบอกตำแหน่งของสถานีสื่อความหมายในพื้นที่ที่เหลือร้อยละ 19.2 ต้องการแผ่นป้ายสื่อความหมาย และร้อยละ 9.4 เป็นนิทรรศการกลางแจ้ง

3. เส้นทางจักรยานพื้นที่บางกะเจ้าและโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทางจักรยาน

3.1 เส้นทางจักรยานสื่อความหมายพื้นที่บางกะเจ้า

เส้นทางจักรยานบางกะเจ้าที่เสนอแนะให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติ เป็นเส้นทางแบบวงรอบ

(closed loop) มีจุดเริ่มต้นที่วัดป่าเกด และสิ้นสุด ณ ที่เดียวกัน ความกว้างของผิวทาง 0.5- 8.0 เมตร ประกอบด้วยเส้นทางถนนสายหลักมีความกว้างของถนน 8.0 เมตร ใช้เป็นเส้นทางสัญจรหลักในพื้นที่ ถนนสายรอง มีความกว้างของถนน 0.5-0.6 เมตร ใช้เป็นทางสัญจรแยกจากถนนสายหลัก ทางป่วนยกระดับ มีความกว้างของถนน 0.6-0.8 เมตร ใช้เป็นทางสัญจรเชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลัก ถนนสายรองเข้าสู่พื้นที่ และทางลาดยาง มีความกว้างของถนน 0.8-1.2 เมตร พื้นผิวถนนที่หลากหลาย ได้แก่ ผิวถนนแน่นเรียบ สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก แอสฟัลต์ ทำให้ต้องมีการปรับปรุงให้มีความระมัดระวังในการปั่นจักรยาน รวมถึงการจัดทำป้ายบอกระยะทาง

จากจุดเริ่มต้น ถึงสถานีสื่อความหมายทุกจุด ระยะทางยาว 20.7 กิโลเมตร ใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง โดยสามารถใช้ความเร็วที่ 11-24 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เส้นทางจักรยานนี้สามารถปั่นจักรยานออกกำลังกาย และสัมผัสความเป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตชนบท เกษตรแบบดั้งเดิม ศิลปะเก่าแก่ที่ทรงคุณค่า ภูมิปัญญาไทยในอดีต โดยกำหนดจุดสื่อความหมายในเส้นทางไว้ 10 จุด ตามลำดับความนิยมของนักปั่นจักรยานและความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ส่วนรายละเอียดของประเภทของเส้นทางจักรยาน และระยะทางระหว่างจุดที่มีการสื่อความหมาย แสดงใน Figure 1 และ Table 2

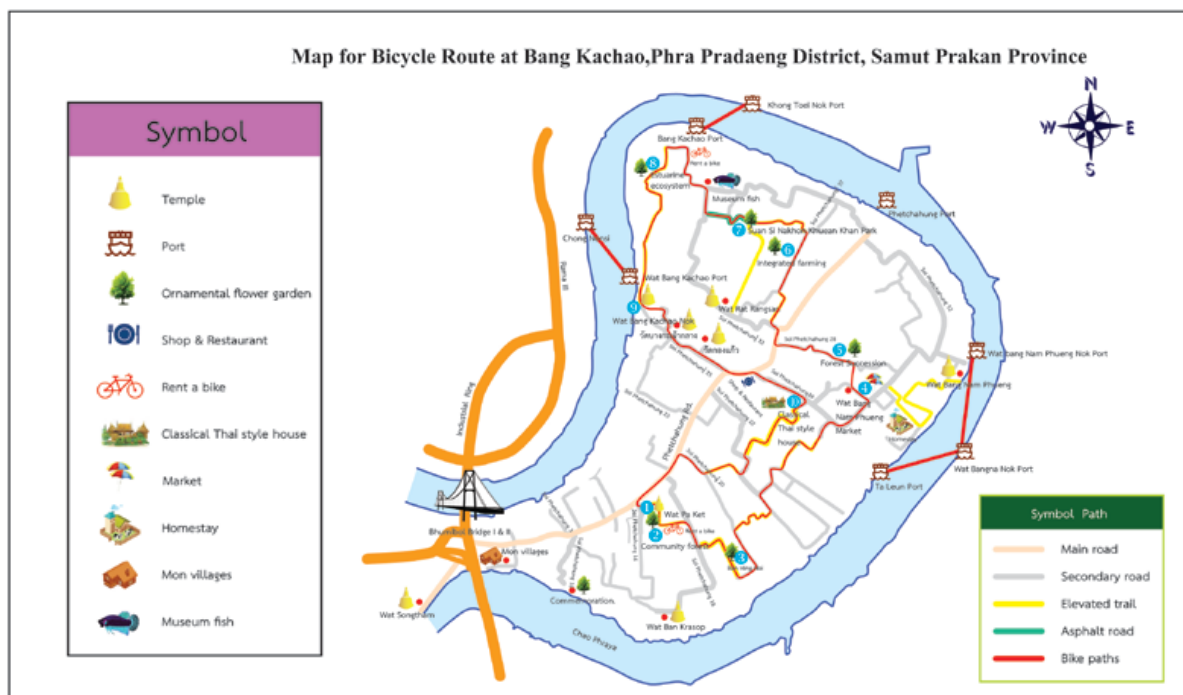

Figure 1 Map for Bicycle Route at Bang Kachao.

Table 2 Types of road and distance between interpretive stations of interpretive bike route at Bang Kachao.

Interpretive station from	Total distance (km)	Type and distance of bike route (km)			
		Main road	Secondary road	Elevated trail	Asphalt road
1-2	0.7	-	-	0.7	-
2-3	1.8	-	1.0	0.8	-
3-4	3.8	-	2.3	1.5	-
4-5	0.5	-	0.5	-	-
5-6	2.2	0.2	1.4	0.6	-
6-7	2.0	-	0.7	0.9	0.4
7-8	1.9	-	0.8	0.8	0.3
8-9	1.1	-	-	1.1	-
9-10	2.8	0.4	2.4	-	-
10-1	3.9	0.8	1.6	1.5	-
Total	20.7	1.4	10.7	7.9	0.7

ปัจจุบันเส้นทางจักรยานมีการใช้เส้นทางร่วมกับพาหนะสัญจรประเภทอื่นๆ เช่น รถจักรยานยนต์ รถยนต์โดยสารประจำทาง รถยนต์รับจ้าง และรถยนต์บรรทุก ในเส้นทางร่วมทางแยกไม่มีป้ายเตือน ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยในการใช้เส้นทาง บนถนนสายหลักและสายรองควรมีช่องทางสำหรับจักรยาน ถนนยกระดับทางปูนควรปรับเส้นทางให้กว้างมากขึ้น ติดตั้งป้ายเตือนบริเวณทางร่วมทางแยกให้เห็นเด่นชัด ป้ายเส้นทางและป้ายสื่อความหมาย

3.2 รูปแบบการสื่อความหมายและจุดสื่อความหมาย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักปั่นจักรยานมีความสนใจปั่นจักรยานผ่านตลาดน้ำวัดบางน้ำผึ้งสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ และสวนเฉลิมพระเกียรติ จึงออกแบบเส้นทางให้มีการสื่อความหมายผ่านจุดดังกล่าว และมีการสื่อความหมายในเส้นทางจักรยาน รวม 10 จุด โดยใช้รูปแบบชุดแผ่นสื่อความหมายแบบแผ่นเคลือบพลาสติกคล้อยคอบ ประกอบการสื่อความหมาย แสดงเป็นตัวอย่างดัง Figure 2

Figure 2 Samples of neck strap - interpretive leaflets for bicycling route at Bang Kachao.

สำหรับเส้นทางจักรยานสื่อความหมายบางกะเจ้า ระยะทาง 20.7 กิโลเมตร กำหนดเค้าโครงเรื่องในการสื่อความหมายคือ “บางกะเจ้า หลากหลายมิติของความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ทางด้านธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชนประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความสอดคล้องกลมกลืนท่ามกลางความเจริญของเขตเมือง” มีจำนวน 10 จุดสื่อความหมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักปั่นจักรยานสามารถรับทราบข้อมูลความรู้ และได้รับความเพลิดเพลินเกี่ยวกับพื้นที่ในด้านธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของพื้นที่บางกะเจ้า ซึ่งเนื้อหาของการสื่อความหมายในแต่ละจุด มีดังนี้

จุดที่ 1 โบสถ์โบราณวัดป่าเกด ความงดงามและความเก่าแก่อันทรงคุณค่าของพระอุโบสถวัดป่าเกด

จุดที่ 2 สวนป่าเกดน้อมเกล้า ป่ากลางเมือง การอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวโดยกรมมีส่วนร่วมของชุมชน

จุดที่ 3 บ้านของหิ้งห้อย ต้นตำหรับบ้านของแมลงมหัศจรรย์

จุดที่ 4 ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง วิถีชีวิตชุมชนวิถีชีวิตริมคลองของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ

จุดที่ 5 การทดแทนของสังคมพืช น้ำจืดน้ำจืดมีผลต่อการทดแทนของสังคมพืช

จุดที่ 6 เกษตรผสมผสาน ผลผลิตการเกษตรที่มีชื่อเสียง บนพื้นที่ชุ่มน้ำที่เกิดจากการสะสมของตะกอนแม่น้ำ

จุดที่ 7 สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ สวนกลางมหานคร การจัดการพื้นที่สีเขียวภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวพระราชดำริ

จุดที่ 8 นิเวศป่าชายเลน ความสำคัญของต้นจากในป่าชายเลน

จุดที่ 9 วัดบางกะเจ้านอก การตั้งถิ่นฐานในสมัยโบราณ นิยมตั้งบ้านเรือนติดแม่น้ำเพื่อเป็นเส้นทางในการสัญจร

จุดที่ 10 บ้านทรงไทยโบราณ สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นภูมิปัญญาของคนไทย

ชุดแผ่นสื่อความหมายแบบคล้องคอประกอบการสื่อความหมายในเส้นทางจักรยาน มีค่าใช้จ่ายในการจัดทำประมาณชุดละ 250 บาท (ขึ้นอยู่กับวัสดุและจำนวนที่ใช้ในการจัดทำ) โดยให้มีการเช่า/ซื้อ บริเวณที่มีการเช่าจักรยาน ได้แก่ สวนป่าเขตน້อมเกล้า และสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ นำเงินรายได้ใช้บำรุงรักษาและพัฒนาเส้นทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ป้ายเตือนต่างๆ ในเส้นทางให้เกิดความปลอดภัยและผลิตชุดแผ่นป้ายสื่อความหมายทดแทนให้เพียงพอกับความต้องการของนักปั่นจักรยาน

สรุป

การศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายในเส้นทางจักรยานพื้นที่บางกะเจ้าพบว่า นักปั่นจักรยานมีความต้องการให้เส้นทางจักรยานนี้มีการพัฒนาโปรแกรมสื่อความหมายเพื่อให้นักปั่นจักรยานได้รับความรู้และความเพลิดเพลินเพิ่มขึ้น โดยต้องการให้มีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่น่าสนใจของบางกะเจ้าในเส้นทางจักรยาน ด้วยชุดแผ่นพิมพ์เคลือบพลาสติกใช้คล้องคอนักปั่นจักรยาน และเสนอแนะให้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้อยู่ในสภาพปลอดภัย ติดตั้งป้ายบอกทิศทาง หรือสถานที่เพิ่มเติม ป้ายเตือนต่างๆ และหมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉิน ป้ายระเบียบหรือข้อปฏิบัติในการใช้เส้นทาง ป้ายผังโครงข่ายเส้นทางจักรยาน เพิ่มขนาดความกว้างของเส้นทางให้สามารถใช้เส้นทางร่วมกันได้สะดวก รวมถึงการสร้างห้องสุขา ณ จุดพักรถจักรยาน การพัฒนาสื่อความหมายในเส้นทางจักรยาน บางกะเจ้ากำหนดให้เส้นทางจักรยานที่มีการสื่อความหมาย

มีระยะทาง 20.7 กิโลเมตร ผ่านบริเวณตลาดน้ำวัดบางน้ำผึ้ง และสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ และจุดอื่นๆ ที่น่าสนใจ ใช้ระยะเวลาในการปั่นประมาณ 2-3 ชั่วโมง กำหนดเค้าโครงเรื่องในการสื่อความหมายคือ “บางกะเจ้า หลากหลายมิติของความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น ทางด้านธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชนประเพณี วัฒนธรรม ที่มีความสอดคล้องกลมกลืน ท่ามกลางความเจริญของเขตเมือง” ในเส้นทางประกอบด้วยจุดสื่อความหมายรวม 10 จุด

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมป่าไม้. 2554. ประวัติความเป็นมาพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์. สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ ศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ โครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2549. การจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ. ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.
- ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์. 2547. เอกสารประกอบการเรียนวิชา 308511 หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- _____. สุกฤษณ์ วรรณเลิศและ เรณูภา รัชโน. 2547. คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยหลักการช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิจัยทางพฤกษศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.

ศุภเชษฐ์ เชษฐมาส. 2545. เอกสารประกอบการสอน
วิชา การวางแผนโครงการสื่อความหมาย
ธรรมชาติ. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
สารัฐ รัตน์ะ. 2547. เทคนิคการสื่อความหมายสิ่ง
แวดล้อม. ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

Ham, S. H. 1992. **Environmental Interpretation.**
North America Press. Colorado.

Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introduction Analysis.**
3rd ed. Harper International Edition, Tokyo.
